

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ НЕСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: АКТУАЛЬНІСТЬ І ПРОБЛЕМИ ЙОГО ЗДІЙСНЕННЯ

Одна з важливих проблем національної економіки – зростання кількості збиткових підприємств (їх частка становила у 2016 р. – 24,2%, у 2017 р. – 25,8%, а в 2018 р. – 29,2%), що може призвести до їх фінансової неспроможності чи банкрутства. З метою усунення проблем, з якими стикаються боржники та кредитори, прийнято Кодекс України з процедур банкрутства (надалі – Кодекс) [1], який буде введено в дію 21.10.2019 р. Значна увага в Кодексі приділена проблемам аналітичного супроводу процедури банкрутства.

Варто зазначити, що в Україні протягом багатьох років існуюча система не спонукала підприємства застосовувати процедуру банкрутства за несприятливих обставин, відповідно розроблення методів і моделей його прогнозування чи аналізу не було пріоритетним. У зарубіжних країнах для реалізації цього напряму фінансового аналізу розроблене відповідне методичне забезпечення, хоча запозичення розробок у практику українських підприємств не гарантує достовірну оцінку їх реального фінансового стану, а одночасне використання кількох методів часто демонструє протилежні результати. Основними проблемами застосування зарубіжних методик в умовах національної економіки є недотримання часової відповідності, порушення порівнянності об'єктів оцінювання, необґрунтоване встановлення граничних значень показників і проблеми використання для їх розрахунку інформаційних ресурсів.

Для забезпечення однозначності підходів до оцінювання фінансового стану українських підприємств використовують Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, які вперше розроблено у 2001 р., оновлений варіант – у 2006 р. (поточна редакція – від 26.10.2010 р.) (далі – Методичні рекомендації № 14) [2].

Здійснення аналізу відповідно до цих Методичних рекомендацій передбачає виконання таких етапів: оцінювання стану господарської діяльності підприємства та обґрунтованості визнання його неплатоспроможним; визначення тенденцій динаміки основних показників ефективності діяльності підприємства; встановлення можливості застосування санаційних процедур та виведення підприємства з неплатоспроможного стану; характеристика економічних ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства. Загалом методика діагностики банкрутства викладена досить ґрунтовно, хоча аналітик практично на всіх етапах стикається з істотними труднощами: неврахування особливостей виду економічної діяльності підприємств, недостатньо обґрунтована система показників і рекомендованих значень та інтервалів. Крім цього, проблематично отримати достовірну інформацію через можливе спотворення інформації чи неповне її висвітлення у фінансовій звітності підприємства.

У Методичних рекомендаціях № 14 наведено ознаки стійкої фінансової неспроможності: діяльність підприємства збиткова протягом двох років; показники ліквідності відхиляються від граничного значення; підприємство не здійснює платежів понад три місяці, терміни сплати яких настали; значна (понад триста мінімальних розмірів заробітної плати) сума непогашених боргових зобов'язань, за якими платежі мали здійснити понад три місяці тому; наявність значної суми непогашених штрафів, визнаних у судовому порядку; наявна заява про порушення провадження у справі про банкрутство.

Виникає актуальне питання, як на ранніх стадіях виявити ознаки фінансової неспроможності та ризик банкрутства, які нарастають поступово і є основою для превентивних заходів. Деякі зарубіжні науковці враховують цю обставину в розроблених методах і моделях. На думку Д. Аргенті, період наближення до неспроможності становить 5-10 років і охоплює три етапи: “слабкості” – труднощі, які

можуть виникнути задовго до неспроможності; “помилки” – безпосередньо призводять до негативних явищ; “симптоми” – ознаки, які виявляються в останні два-три роки. Це підтверджує і система показників діагностики банкрутства В. Бівера, що дозволяє визначити фінансовий стан підприємства: стійкого, за п’ять років чи за рік до його банкрутства. На відміну від цих моделей, у Методичних рекомендаціях № 14 пріоритетним є аналіз реального фінансового стану, визначення виду неплатоспроможності підприємства (поточна, критична, надкритична) та ідентифікація фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства чи приховування банкрутства.

Згідно з ст. 3 нового Кодексу, порядок проведення аналізу фінансового стану суб’єктів господарювання для виявлення ознак певного виду банкрутства чи приховування стійкої фінансової неспроможності встановлює Державний орган з питань банкрутства [1]. Відповідно цей орган має створити передумови для узгодження суперечливих підходів до фінансового аналізу підприємства та забезпечити істотне оновлення типової методики аналізу, яку може використовувати як підприємство, так і зацікавлені особи (арбітражний керуючий, розпорядник майна, ліквідатор банкрута, орган виконавчої влади) відповідно до визначеної мети. В Кодексі чітко визначено, що арбітражний керуючий, крім визначених функцій, має аналізувати фінансовий стан, інвестиційну та іншу діяльність боржника, а також передавати отримані результати до господарського суду і державного органу з питань банкрутства для розміщення на спеціалізованій сторінці веб-сайту. Розпорядник майна, який забезпечує збереження та ефективне використання майна боржника, здійснює аналогічний аналіз для визначення необхідності санації чи ліквідації. За умови визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури господарський суд призначає ліквідатора банкрута, який також аналізує його фінансовий стан під час управління та розпорядження майном. Органи виконавчої влади, з метою визначення доцільності надання державної підтримки неплатоспроможним підприємствам, оцінюють фінансовий стан боржника, можливості його санації чи ліквідації.

Таким чином, подолання ознак фінансової неспроможності значною мірою залежить від можливості своєчасного її попередження, що ґрунтується на результатах аналізу, та запровадження антикризових заходів.

1. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 р. № 2597-VIII. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597>. 2. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджені Наказом Міністерства економіки України від 9.01.2006 № 14 (у редакції наказу Міністерства економіки України від 26.10.2010 № 1361). Режим доступу: http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=161074&cat_id=32854